

leerlingen aan de slag als ruimtelijk ontwerpers

In het landelijke project Plan je Eigen Ruimte doen havo- en vwo-leerlingen aardrijkskunde veld- en bronnenonderzoek naar de [her]inrichting van hun eigen leefomgeving. Ze verwerken de cultuurhistorische elementen in de nieuwe inrichtingsplannen van het gebied, motiveren hun keuzes en presenteren hun ideeën voor de toekomst. Belangrijk hulpmiddel: de elektronische leeromgeving.

sandra evers
illustraties Sproets

Plan je eigen ruimte wordt gecoördineerd vanuit de landelijke stichting Erfgoed Nederland. Isjah Koppejan, één van de projectleiders van de stichting, vertelt: 'We wilden een inspirerende en uitdagende leeromgeving creëren waarin jongeren betrokken raken bij de inrichting van hun omgeving en de waarde van het cultureel erfgoed daarin ervaren.' Belangrijk partner in het project is projectbureau Belvedere [bekend van de beleidsnota Belvedere], met als belangrijkste werkwijze: behoud door ontwikkeling. Isjah: 'Het project is sinds de pilotfase snel gegroeid: op dit moment wordt het al in tien provincies verder ontwikkeld of opgestart. Regionaal werkende erfgoedinstellingen -van historische verenigingen en musea tot waterschappen-, scholen en soms ook gemeenten vullen het project samen binnen de eigen omgeving in. In de verschillende regio's wordt een elektronische leeromgeving ontwikkeld met behulp van gedigitaliseerde bronnen van de erfgoedinstellingen. Het interessante aan het project is dat het vanuit veel verschillende invalshoeken te benaderen is: zo staat in Noord-Brabant natuurbehoud voorop, terwijl Gelderland en Overijssel juist meer te maken hebben met waterbeheer.'

gedigitaliseerde bronnen én veldwerk

Een paar jaar geleden is Plan Je Eigen Ruimte gestart met enkele pilots. Trekker van het project in de allereerste pilot was Stichting Omgevingseducatie Gooi, Vecht- en Eemstreek [OGVE]. Stichting OVGE ontwikkelde in samenwerking met Erfgoedhuis Utrecht een model waarmee bovenbouwleerlingen een gebied op de Heuvelrug beschrijven, onderzoeken en er een toekomstplan voor ontwerpen. Daarbij houden ze rekening met de geschiedenis van het gebied: je moet kunnen blijven zien dat het vroeger door mensen is gebruikt. Ingrid Afman, docente aardrijkskunde van scholengemeenschap Laar en Berg in Laren is zeer tevreden over het project. 'We maken gebruik van de door Stichting OVGE ontwikkelde elektronische leeromgeving, www.zappeninjebuurt.nl. De site ziet er fantastisch uit, mooi aangekleed. Op deze leeromgeving wordt de opdracht goed uitgelegd. Leerlingen en docenten kunnen er op inloggen om bijvoorbeeld gedigitaliseerde bronnen, zoals oude kaarten van het gebied, te raadplegen of om presentaties van andere groepen te bekijken.'

Hoewel Stichting OVGE veel bronmateriaal voor de site aanlevert, gaan de leerlingen ook het

veld in om zelf nieuwe bronnen te zoeken. Ingrid: 'Ik vind het belangrijk dat ze naar het gebied toe gaan, dat ze beseffen dat het vak aardrijkskunde verder reikt dan alleen het klaslokaal. Ze maken in het gebied foto's, interviewen bewoners maar ook wethouders, houden enquêtes: zo komen ze in contact met verschillende belanghebbenden.'

De docent heeft binnen het project een begeleidende, sturende rol. Hij of zij bepaalt wat belangrijk is voor zijn klas. In het begin is dat uiteraard aftasten, vertelt Ingrid. 'Ik bedacht de hoofdvraag en liet mijn leerlingen redelijk vrij bij het bedenken van de deelvragen. Ze moeten er zelf over gaan nadenken, het moet bij ze gaan leven. Toch bleek dat soms lastig en ben ik ze meer gaan sturen. Dat komt de resultaten ook ten goede. Ik ben soms oprecht onder de indruk van de digitale presentaties.'

“Ik vind dat je voor het vak aardrijkskunde naar buiten moet. Je moet in de grond wroeten, geveltjes gaan kijken en praten met mensen over de omgeving”

Ook Marcel van de Borgt, geschiedenis- en aardrijkskundeleraar aan het St. Wilibrordcollege in Goes [Zeeland], is enthousiast over het project. Naast zijn werk als docent runt hij een eigen bureau, Geoactief, dat educatief materiaal ontwikkelt op het gebied van aardrijkskunde. Geoactief heeft dezelfde taak als de stichting OVGE in Utrecht: die van ontwikkelaar. 'Binnen mijn vakgebied ben ik altijd bezig met ict-mogelijkheden. Ik denk dat aardrijkskunde daar bij uitstek een geschikt vak voor is: er is tenslotte veel beeld en materiaal.' Net als Ingrid is hij een groot voorstander van veldwerk. 'Ik vind dat je voor het vak aardrijkskunde naar buiten moet. Je moet in de grond wroeten, geveltjes gaan kijken, praten met mensen over de omgeving. Beide elementen, ict en veldwerk, zijn in het project Plan Je Eigen Ruimte verenigd tot praktische opdracht. Het doel van die opdracht? In de eerste plaats moeten

leerlingen hun directe omgeving leren waarderen, met als speciaal aandachtspunt het cultureel erfgoed: ze moeten beseffen dat je niet zomaar alles plat kunt gooien. Een volgende stap is oog te krijgen voor ruimtelijke ordening.'

één project, meerdere invalshoeken

Marcel benadrukt dat, hoewel het project in Utrecht dezelfde naam draagt, er zeker onderlinge verschillen bestaan. 'Het grootste verschil is uiteraard het karakter van de provincie. De Zeeuwse situatie is veel kleinschaliger, het gaat bij ons om nederzettingen, van soms niet meer dan zeshonderd inwoners. Leerlingen moeten rekening houden met aspecten als de typische verkaveling en de karakters van de dorpjes. Maar ook onze benadering van het project is anders. In Utrecht digitaliseert Stichting OVGE de bronnen voor de leerlingen, mijn leerlingen doen dat voor een deel zelf. Wij vinden dat vwo-leerlingen in staat moeten zijn om in chaos materiaal te selecteren op basis van criteria die wij ze hebben gegeven. Op de elektronische leeromgeving staat alles wat digitaal beschikbaar is, de aanvullende informatie zoeken en digitaliseren ze zelf. Een fotografisch beeld van een gebied door de eeuwen heen bijvoorbeeld, maken ze met behulp van beeldbankarchieven en eigen foto's die ze tijdens de veldwerkdagen maken.'

Duidelijk wordt dus dat je de opdracht zo moeilijk kunt maken als je zelf wilt. Marcel: 'Je kunt de opdracht inderdaad afpellen, het niveau versimpelen door een aantal deelvragen al voor de leerlingen te formuleren. Zo kun je het op verschillende niveaus toepassen.'

Marcel is net als Ingrid onder de indruk van de eindproducten. Toch hoopt hij op meer. 'Ik hoop dat ik dit jaar naast powerpointpresentaties ook video- en radioverslagen tegemoet kan zien. Filmpjes zoals op Youtube, waarom niet? Mijn leerlingen kunnen wat dat betreft meer dan ik! Lijkt me magnifiek, op die manier komen vakken als beeldende vorming, ict, presentatietechniek en natuurlijk aardrijkskunde samen. Ik weet zeker dat dit project prima te gebruiken is als vakoverstijgend project.'

Een geslaagd project dus, concluderen beide docenten. Al ging het ontwikkelen en invoeren ervan niet zonder horten of stoten. Marcel verzucht: 'In het begin hebben we teveel tijd en energie gestoken in het ontwikkelen van een elektronische omgeving die we aan de site [www.pjer.nl] konden hangen. Leerlingen bleken namelijk vooral hun eigen elektronische omgeving op school te gebruiken.' Ingrid vertelt dat technische problemen in het begin ervoor zorgden dat het project bijna afgeschoten werd. 'Moedeloos werd ik ervan. Maar nu loopt alles perfect. Soms ben ik nog een beetje met de ict aan het hannesen, maar het meeste lukt. Daarbij: als ik zou willen, hoef ik niks te doen, leerlingen kunnen tegenwoordig zoveel zelf!' Een goede ict-voorziening is volgens beiden een absolute must om dit project te laten slagen. En een paar docenten die affiniteit met ict hebben, dat kan ook geen kwaad. Marcel: 'Ik heb in het begin de ict-kwaliteiten van collega's overschat. Er zitten echte digibeten bij... Daarbij zijn leerlingen vaak al zoveel verder, zelfs ik voel me soms een leek!' En de leerlingen? De meeste reacties zijn positief. Ingrid: 'Er zijn natuurlijk altijd leerlingen die het in het begin niet zien zitten. Uiteindelijk wordt Plan Je Eigen Ruimte leuk en leerzaam bevonden, vooral omdat ze eens op een heel andere manier aan de slag kunnen.'

www.planjeeigenruimte.nl